

dr hab. n. o zdr. Mariola Głowacka – *prof. Uczelni*

Dziekan Wydziału Nauk o Zdrowiu

Kierownik Zakładu Pielęgniarstwa

Mazowiecka Uczelnia Publiczna w Płocku

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Beaty Barbary Szlendak

**pt.: „ SPOSOBY RADZENIA SOBIE ZE STRESEM PRZEZ PIELEŃNIARKI
I POŁOŻNE UCZESTNICZĄCE W SZKOLENIACH SPECJALIZACYJNYCH,,**

Promotor: dr hab. n. o zdr. Grażyna Iwanowicz-Palus

OCENA

Ocena zgodności treści rozprawy z tematem określonym w tytule, jej układu, struktury i kompletności

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska jest oprawionym wydrukiem komputerowym o starannej formie graficznej.

Treść dysertacji stanowi spójne i kompletne rozwinięcie tematu zawarte w dziewięciu rozdziałach głównej. Struktura rozprawy ma układ klasyczny, chronologiczny, począwszy od teoretycznych podstaw zagadnień stanowiących przedmiot badań przeprowadzonych przez Doktorantkę, poprzez aspekty metodologiczne tych badań, analizę ich wyników, dyskusję do wniosków włącznie. W końcowej części rozprawy zawarto streszczenie w języku polskim i języku angielskim, spis piśmiennictwa oraz aneks.

Merytoryczna ocena pracy

Współcześnie pielęgniarka i położna to profesjonaliści oraz samodzielni, specjalistyczni pracownicy medyczni o szerokim zakresie kompetencji, ustawicznie aktualizujący wiedzę i podnoszący kwalifikacje zawodowe. To osoby decyzyjne, posiadające umiejętność

dostosowania się do zachodzących zmian i potrzeb społeczeństwa, tworzący nowy wizerunek wykonywania tych zawodów. Pielęgniarka i położna to członkowie zespołu interdyscyplinarnego, którego czynnikiem łączącym jest wiedza, umiejętności oraz doświadczenie profesjonalistów z różnych dziedzin.

Pielęgniarstwo i położnictwo należą do zawodów o specyficznych wysokich wymaganiach wobec osób je wykonujących, zarówno w sferze instrumentalnej, jak i ekspresyjnej. Jest to praca o szczególnym charakterze ze względu na: obciążenie emocjonalne, stres, ryzyko zakażenia i wysiłek fizyczny oraz narażenie na czynniki biologiczne i chemiczne. Bycie pielęgniarką lub położną wiąże się przede wszystkim z gotowością niesienia pomocy innym, ciągłą dyspozycyjnością i odpowiedzialnością za zdrowie i życie drugiego człowieka, jak również koniecznością stosowania nowoczesnego sprzętu medycznego. Zmianowy system pracy, trudne sytuacje powodują, że zawody te są obciążające psychicznie i fizycznie.

Taki stan rzeczy oraz konieczność doskonalenia jakości świadczonej opieki, a także dążenie do maksymalizacji bezpieczeństwa pacjenta wymaga od pielęgniarki i położnej ustawicznej aktualizacji wiedzy i doskonalenia umiejętności w ramach kształcenia podyplomowego, w formie specjalizacji, kursów kwalifikacyjnych, kursów specjalistycznych, kursów dokształcających, studiów podyplomowych oraz samokształcenia. Łączenie pracy zawodowej, doskonalenia zawodowego i życia rodzinnego to również czynnik stanowiący obciążenie psychofizyczne i czynnik stresogenny.

Wg Richarda Lazarusa i Susan Folkman stres jest określoną relacją między osobą a otoczeniem, która jest oceniana przez jednostkę jako obciążająca lub przekraczająca jej zasoby oraz zagrażająca jej dobrostanowi. Transakcyjność tej koncepcji nie tkwi ani w samej sytuacji, ani w człowieku, ale jest szczególną relacją między człowiekiem a otoczeniem. Wyjątkowość tej relacji polega na postrzeganiu przez człowieka otoczenia jako nadwyrężającego, przekraczającego jego zasoby, stanowiąc tym samym zagrożenie dla jego dobrostanu.

W ten interesujący nurt badań wpisuje się rozprawa doktorska Pani Beaty Barbary Szlendak. Doktorantka w pierwszym rozdziale dokonała wprowadzenia w tematykę dysertacji wskazując na jej powiązanie z przedmiotowymi doniesieniami naukowymi. Autorka

w tym rozdziale scharakteryzowała zawód pielęgniarki i zawód położnej; system, zasady oraz formy i zakres kształcenia przeddyplomowego i podyplomowego pielęgniarki i położnej.

Wyjaśniła także pojęcie stresu w ujęciu wielu koncepcji, źródła stresu i sposoby radzenia sobie z nim.

W rozdziale drugim mgr Beata Barbara Szlendak sformułowała cel pracy, problemy badawcze i hipotezy. Przedstawiła podstawy metodologiczne i metodykę pracy.

Celem pracy było dokonanie oceny stosowanych stylów radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych.

Należy podkreślić, że Doktorantka w sposób jasny i szczegółowy określiła wytyczone zadania badawcze, przedstawiła ogólną charakterystykę grupy badanej, a także metody i narzędzia badawcze oraz testy statystyczne zastosowane do analizy statystycznej zebranego materiału.

W badaniu zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem kwestionariusza autorskiego ankietowego oraz narzędzi standaryzowanych: Kwestionariusza Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych –CISS autorstwa Normana S. Endlera i Jamesa D.A. Parkera, zaadoptowanego do warunków polskich i Skali Uogólnionej Własnej Skuteczności (GeneralizedSelf-EfficacyScale-GSES)

Autorka uzyskała również zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Medycznego w Lublinie (KE0254/128/2017) na przeprowadzenie przedmiotowego projektu badawczego.

W podsumowaniu tej części pracy należy stwierdzić, że zarówno materiał badawczy, jak i zastosowane metody zostały opisane bardzo szczegółowo.

W kolejnym rozdziale, tj. III Doktorantka przedstawiła wyniki przeprowadzonego badania rozpoczynając od szczegółowej charakterystyki badanej grupy.

W badaniu uczestniczyły 1444 pielęgniarki i położne z terenu całego kraju, odbywające szkolenie specjalizacyjne.

Uzyskane wyniki zostały przedstawione w sposób przejrzysty w postaci opisowej oraz zobrazowane w 30 tabelach i na 24 rycinach, co istotnie ułatwia ocenę obserwowanych różnic.

W rozdziale „IV. Dyskusja” Doktorantka wykazała się wszechstronną znajomością literatury przedmiotu i dojrzałością naukową.

Przedstawione w rozprawie wyniki pozwoliły Doktorantce na sformułowanie siedmiu wniosków (rozdział „V. Wnioski”), w tym jednego głównego i sześciu szczegółowych, które oceniam jako poprawne i w pełni odpowiadające zadaniom badawczym postawionym w celu pracy i powiązanim z nim problemami badawczymi. Wnioski nawiązują do nich w sposób koncentryczny ad vocem.

Ocena czy i w jakim zakresie praca stanowi nowe ujęcie problemu

Wyniki badań uzyskane przez Doktorantkę mają istotne walory poznawcze, a przeprowadzona dyskusja i sformułowane wnioski znaczenie praktyczne. Praca zwraca uwagę na istotny problem radzenia sobie ze stresem pielęgniarek i położnych odbywających szkolenie specjalizacyjne. Autorka wykazała, że pielęgniarki i położne uczestniczące w specjalizacjach prezentowały styl radzenia sobie ze stresem, uwzględniający styl skoncentrowany na zadaniu, skoncentrowany na emocjach oraz styl skoncentrowany na unikaniu, obejmujący angażowanie się w czynności zastępcze i poszukiwanie kontaktów towarzyskich, których stosowanie było zależne od ich uogólnionego poczucia własnej skuteczności. Pielęgniarki i położne uczestniczące w szkoleniach specjalizacyjnych prezentowały średnie natężenie stosowania wybranych stylów radzenia sobie ze stresem, tj. stylu skoncentrowanego na zadaniu, stylu skoncentrowanego na emocjach oraz stylu skoncentrowanego na unikaniu obejmującego angażowanie się w czynności zastępcze i poszukiwanie kontaktów towarzyskich oraz wysoki poziom uogólnionego poczucia własnej skuteczności. Występowała istotna statystycznie różnica pomiędzy pielęgniarkami i położnymi uczestniczącymi w szkoleniach specjalizacyjnych w zakresie stylu skoncentrowanego na unikaniu oraz poszukiwaniu kontaktów towarzyskich. Położne częściej stosowały styl skoncentrowany na unikaniu, poszukiwaniu kontaktów towarzyskich w sytuacjach stresowych niż pielęgniarki. Sposoby radzenia sobie ze stresem przez pielęgniarki były zróżnicowane w zależności od wybranych zmiennych socjodemograficznych obejmujących wiek, miejsce zamieszkania, stan cywilny, poziom wykształcenia, staż pracy i uczestnictwa w kursach kwalifikacyjnych. Zarówno badane pielęgniarki, jak i położne reprezentujące poszczególne typy radzenia sobie w obliczu stresu różnią się istotnie statystycznie między sobą wybranymi

cechami społeczno-demograficznymi, zmiennymi związanymi z pracą zawodową oraz uogólnionym poczuciem własnej skuteczności.

Ocena doboru i wykorzystania źródeł bibliograficznych

Cytowane piśmiennictwo obejmuje 230 pozycji polsko- i anglojęzycznych, w części z ostatnich kilku lat, chociaż Doktorantka doceniła także znaczące prace starsze. Niewątpliwie jest to powiązane z tematyką pracy i poruszonym zagadnieniem, które nie stanowi powszechnego, częstego przedmiotu badawczego poruszanego w doniesieniach naukowych. Literatura dobrana właściwie, zgodnie z zagadnieniami poruszonymi w treści rozprawy.

W tekście dysertacji zawarto odsyłacze bibliograficzne.

W rozdziale „IV. Dyskusja” Doktorantka poddała dyskusji wyniki własnych badań z powiązanymi tematycznie i przedstawionymi w 104 pozycjach piśmiennictwa.

Ocena formalnej strony pracy

Struktura dysertacji właściwa dla rozprawy doktorskiej. Oprócz rozdziałów merytorycznych zawiera spis treści aneks z wykresami zróżnicowania badanych grup, spisem tabel, spisem rycin, kwestionariuszem ankiety oraz zgodą Komisji Bioetycznej przy Uniwersytecie Medycznym w Lublinie na realizację projektu badawczego.

Praca napisana w języku polskim z właściwie użytą i poprawną terminologią, w szczególności medyczną, psychologiczną i metodologiczną. Streszczenie pracy Doktorantka przedstawiła w języku polskim i w języku angielskim, o treści i strukturze właściwej.

Forma edytorska nie budzi zastrzeżeń, choć nieliczne błędy redakcyjne uszły uwadze Doktorantki.

KONKLUZJA

Rozprawę doktorską mgr Beaty Barbary Szlendak oceniam w pełni pozytywnie, jako wartościową merytorycznie, o dużym znaczeniu praktycznym.

Doktorantka wykazała się dużą wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego rozwiązania problemu badawczego. Dysertacja spełnia aktualnie obowiązujące warunki ustawowe jakim powinna odpowiadać rozprawa doktorska.

W oparciu o przedstawioną opinię mam zaszczyt zwrócić się do Wysokiej Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o przyjęcie rozprawy i dopuszczenie mgr Beaty Barbary Szlendak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Płock, 04.09.2020 r.

dr hab. n. o zdr. Mariola Głowacka – prof. Uczelni